

Krausovi; dasta se namreč brez vse težave spojiti in se tako opirata druga drugo. Pastorjeva razlaga vsebuje dvojni element, negativni in pozitivni. Negativni element, da mora ostala kultura kloniti pred razodetjem, vsebuje tudi Krausova, zakaj kultura, ki ni v soglasju z razodeto resnico, ne more voditi do podobnosti in gledanja božjega. Pa pozitivni element Pastorjeve razlage tudi ne manjka Krausu, ki je storil samo korak dalje. Če naj namreč pravosodje, poezija, filozofija in tudi teologija vodijo do spoznanja Boga, ne samo potom sklepanja, temveč tudi potom gledanja v nebesih, s tem vodijo do podobnosti božje, do večne sreče, kar Kraus osobito poudarja kot zadnjo stopnjo. Kratek resumé bi torej bil: Camera della Segnatura nam govori s svojimi freskami o vesoljnem človeškem življenju v luči večnih, krščanskih resnic. Vse življenje, vsa kultura, materialna in duševna, je pot do Večnega, je priprava za združitev z večno Pravico, Lepoto in Resnico. Pravica, bodisi svetna, bodisi cerkvena, naj skrbi za red in mir, je pogoj socialnega reda, na katerem se šele moreta razvijati umetnost in veda. Umetnost pa bodi prava umetnost, laži-umetnosti smrt, in če se to zgodi, bo umetnost pot do Začetnika vse umetnosti in lepote. Ob strani umetnosti naj se pa razvija na podlagi trdnega reda veda — ovenčana v filozofiji — dekli teologije. Teologija naj pa, oprta na filozofijo, razmišlja neposredno o Bogu, sv. Trojici, učlovečenju Kristusovem, o sv. Evharistiji, in naj tako vodi enako kakor praktično versko življenje do popolnega umevanja velikih skrivnosti in do veselja nad njimi. Tako je vse človeško življenje plemenito, vredno življenja, je pot do Kristusa in priprava za vstop v zmagoslavno Cerkev, in to je velika resnica, ki zaradi svoje večne veljave daje Rafaelovim slikam brezmejno, trajno lepoto in vrednost. Da se pa vsa ta izvajanja ne bodo zdela le neosnovana razmišljanja, jih hočemo dokazati iz fresk samih, kakor smo to storili tudi pri posameznih freskah. Videli smo misli Rafaelove o pravosodju, naj ravna in stvarja socialni red, o umetnosti, da ima le prava umetnost pravico obstanka, o filozofiji in vedi, da vodita do spoznanja o Bogu, in o teologiji ter praktičnem krščanstvu, da vodita v nebo, pa ne le to, Rafael je tudi medsebojno družno idejo fresk jasno izrazil. V Disputi je naslikal zmagoslavno Cerkev, nebo, in to na način, da se vidi na prvi pogled, da sam veruje v nadzemsko nebo in mu ni le fikcija; če je pa Rafael to storil, je v nebu naslikal končni cilj vseh človeških teženj in hrepenenj in zaraditega tudi pravosodje in ž njim socialni red, poezija in

ž njo umetnost sploh, filozofija in tudi vse življenje sploh dobe pravi pomen le s tega nadnaravnega vidika in tudi Rafael hoče, da se umevajo tako. Sploh pa je to svoje mnenje kakor v slabotnih refleksih podal tudi v Pravosodju samem, ko je cerkveni, od Boga postavljeni sodni oblasti odmeril večji prostor ko svetni, in tudi v Poeziji, kakor smo že videli. Kdor zato le malo premisli



A. MITOV: BOLGARSKE KMETICE.

podatke, mu bo jasno takoj, da je prava misel, ki jo je imel Rafael pri Cameri della Segnatura, pričujoča misel, čeprav mogoče ne ravno natančno v podani obliki, ki se ujema s časovnim duhom, z Julijem II., Rafaelom, Vatikanom in končno, kar je glavno, s freskami samimi.

Tako smo si ogledali ta hram božje umetnosti, kjer je Rafael podal nov, močan dokaz veličine človeškega duha. V svoji nadarjenosti in ljubezni do dela je tu ustvaril pravo čudo umetnosti in